

forøgede, udgave, der bringer det på højde med de bedste udenlandske genealogiske håndbøger. Dets tyngdepunkt er stadig den fyldige og overskuelige redegørelse for danske arkivers og bibliotekers slægtshistoriske indhold, ledsaget af oversigter over slægtsforskningen i de øvrige nordiske lande og Tyskland, for Finlands og Sveriges vedkommende ved henholdsvis Osmo Durchman og Bengt Hildebrand; men anerkendelsesværdige er også indledningskapitlerne om slægtsforskningens teori, den hidtil eneste danske behandling af dette emne. Håndbogens vejledning og dens opfordring til kritik og nøjagtighed har vistnok allerede sat spor i de hjemlige genealogers arbejde og vil forhåbentlig fremdeles i stigende grad gøre det. Den uhyre sum af personalhistoriske data, der efterhånden samles i stamtavlelitteraturen, er ganske vist endnu for størstedelen i videnskabelig henseende dødt stof, men engang vil den vel blive udnyttet af socialhistorikere og andre forskere, og det er da ikke uden betydning, at materialet er solidt.

P. B.

Med *De Hansborgske Registranter I. Forordninger 1544—80*. Udgivne ved Caroline Emilie Andersen af Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie (Kbh. 1943, 310 Sider) er et betydningsfuldt Udgiverarbejde indledet, idet Hansborg-Registranterne, som bemærket i Forordet, for de paagældende Dele af Hertugdømmerne indeholder samme historiske Kildestof som Kancelliets Brevbøger og V. A. Sechers Forordninger for Kongeriget. Hverken det kongelige tyske eller det gottorpske Kancelli kan opvise en tilsvarende Række Kopibøger over udgaaede landsherrelige Breve, og det bliver herved muligt at vinde et særligt Kendskab til Hans den Ældres Landsdele, som bl. a. udgjordes af Haderslev Amt, Tørring Len, Tønder Amt og Løgumkloster, saaledes at største Delen af det i 1920 med Danmark genforenede Sønderjylland hørte dertil. En tilsvarende Betydning har Dronning Sophies Kopibøger (udgivne 1937) for Kendskabet til Lolland-Falster nogle Aartier senere, kun at Stoffet i disse er langt ensidigere end i Hansborg-Registranterne. Af Hertugens holstenske Besiddelser er ifølge Værkets Plan Breve vedrørende Ditmarsken (som, med et Par Undtagelser, er samlede i to særlige Bind) forbigaaede, medens Breve vedrørende Rendsborg Amt og Bordesholm, der findes i samme Bind som de slesvigske Breve, er medtagne — en Inkonsekvens, som ikke synes tilstrækkeligt begrundet. Bortset fra det principielle Synspunkt har Bordes-

holm som Skole for vordende Præster for øvrigt en vis Interesse ogsaa for Slesvigs Kirkehistorie.

Det foreliggende første Bind indeholder Hertugens Forordninger, der, naar man har Rækken af de 21 Folianter, hver paa 3—400 Blade, for Øje, udgør et forholdsvis ringe Sideantal (292 Sider plus et Tillæg om ikke-indførte Forordninger, en Ordliste og en kronologisk Fortegnelse). At udvælge dette Stof maa have været forbundet med et ikke ringe Arbejde. I første Række maa naturligvis de aabne Breve komme i Betragtning, forsaavidt de har almen Interesse, men ogsaa Missiver kan have forordningsmæssig Karakter. Desuden forekommer der i Registranterne en Brevform, som indtager en Mellemstilling — Mandater i Missivets Form, men i Overskriften betegnede som »Offenes Bevhel« eller lign. Hertil kommer, at Kancelliet, skønt Bindene ifølge de gamle Indholdsangivelser deler sig i Registranter over aabne Breve og lign. og Registranter over indenlandske Sager (3: Missiver), ikke har overholdt Adskillelsen, idet man, omend kun i Undtagelsestilfælde, kan finde baade aabne Breve og Missiver og de ovenfor omtalte Mandater i begge Bindrækker. Normen maa da blive Brevets hele Karakter, og samme Ledetraad har de gamle Kancellister aabenbart ogsaa haft, idet Resultatet er blevet, at næsten alle de trykte Forordninger er tagne fra de tre Registranter, der rummer de aabne Breve, medens kun et lille Mindretal er hentede fra de andre Bind.

Medens Værkets følgende Bind ifølge Planen, i Lighed med Kancelliets Brevbøger, skal indeholde Uddrag af Brevene paa Dansk, har man for dette første Bind, og med Rette, valgt en særlig Udgivelsesmaade, idet Forordningerne, som det vilde være vanskeligt at gengive i sammentrængt Form, er udgivne in extenso paa Originalsproget. Herved har man tillige opnaaet, at Læseren faar et umiddelbart Indtryk af det landsfaderlige Styre, saaledes som dette giver sig Udtryk i Hertugens ret ordrige Anordninger. De Omraader, paa hvilke der især tages Sigte, er Retsvæsen og Kirke-, Skole- og Hospitalsvæsen. Om Hertug Hans' Omsorg for Tugt og gode Sæder vidner ogsaa Luksusforordningerne. Digevæsenet nødvendiggjorde en Del Lovbestemmelser, og overhovedet har de særlige Forhold i Marsken og blandt Friserne aabenbart krævet mere Lovgivning end Haderslev Amt og Tørring Len. Færre er Bestemmelserne angaaende finansielle og økonomiske Forhold, og om Skatter har Hertugens lykkelige Undersaatter ikke modtaget een Forordning (bortset fra et Paabud om Indbetaling af Restancer i Tønder Amt) — med mindre

al Beskatning skulde være foregaaet gennem Missiver, der er forbeholdt de følgende Bind.

Bogens Brugbarhed vilde forøjes ved Registre, baade et alfabetisk Navneregister og en saglig ordnet Fortegnelse. Den meddelte kronologiske Fortegnelse er kun en ringe Erstatning herfor. Hovedindtrykket er imidlertid, at det præsterede Udgiverarbejde er gennemført med Nøjagtighed, Grundighed og Konsekvens og helt igennem fortræffeligt. Noget nyt paa Udgiver-teknikkens Omraade er de orienterende, meget nyttige Indledninger, der findes i Spidsen for hver Forordning, med Skildring af den historiske Situation, under hvilken den er fremkommet. Udgiveren lægger herigennem et omfattende Kendskab til Hansborg-Arkivet som Helhed for Dagen, se f. Eks. Indledningen til Forordning Nr. 3. Man maa da hilse dette første Bind af et stort og for Sønderjyllands Historie saa betydningsfuldt Værk med Glæde og med Forventning imødesee dets Fortsættelse.

Johanne Skovgaard.

Det er udbyttet af mange aars forskningsarbejde — der tidligere bl. a. har sat frugt i afhandlingen om Tegels Erik XIV.s historie (Scandia 1935) — som arkivar i Lund Hasse Petrini 1942 fremlagde i sin disputats »*Källstudier till Erik XIV:s och nordiska sjuårskrigets historia*» (Lund og Kbh. 385 sider). Baade i emnevalg og metode tilhører Petrinis arbejde den lundensiske kildekritiske skole. Han er elev af Lauritz Weibull, Sture Bolin og Gottfrid Carlsson, men staar dog først og fremmest i taknemlighedsgæld til Ingvar Andersson, den fornemste nulevende kender af Erik XIV's historie, der har givet ham impulserne til den foreliggende undersøgelse. I forordet meddeles, at planen oprindeligt var begrænset til det svenske kildemateriale, men at forf. under arbejdet fandt det mest frugtbart ogsaa at inddrage de danske berettende kilder til Syvaarskrigens historie i undersøgelsen. Danske historikere har grund til at være ham taknemlige for denne udvidelse af rammen.

Det ny og betydningsfulde, som værket bringer, er især paa-visningen af, i hvor stor udstrækning de vigtigste af de krønikeformede bidrag til tidens historie, baade svenske og danske, bygger paa materiale — akter og brevrelationer fra begivenhederne nærstaaende hjemmelmænd — fra regeringskancellierne og giver udtryk for den opfattelse, som kongerne Johan III, Karl IX og Frederik II og deres statsmænd og feltherrer ønskede at bibringe offentligheden i og uden for Norden. Det blev den